

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

SEBEPOJETÍ UČITELEK MATEŘSKÝCH ŠKOL

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Marta Franclová

Vypracovala :

Zlata Uhlíková

České Budějovice, 2012

ABSTRAKT

Práce se zabývá sebepojetím učitelek mateřských škol. Snaží se ukázat, jaké by měly být kompetence učitelky, jakým způsobem je lze rozvíjet a jaké jsou jejich profesní dovednosti. Jak uspět v této profesi, jaké jsou osobnostní předpoklady učitelek mateřských škol. Cílem této práce je zjistit, zda učitelky dělají svou práci v mateřské škole s láskou, respektem, zda si uvědomují, jak je jejich práce důležitá, jak vnímají celkově svou roli učitelky.

Klíčová slova: sebepojetí, učitelka, mateřská škola

ABSTRACT

This study is dealing with kindergarten teachers itself conception. It is trying to show what competences should this teacher have, how they can improve their abilities and what their professional skills are. How to succeed in this profession, what are the personality assumptions of kindergarten teachers.

The aim of this study is to determine whether teachers are doing their work in the nursery with love, respect, whether they realize how their work is important and how they perceive their overall teacher role.

Keywords: self-concept, teacher, kindergarten

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a všechny informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb., zveřejněny posudky vedoucí a oponenta práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

podpis

Ráda bych poděkovala své vedoucí bakalářské práce paní PhDr. Martě Franclové za odborné konzultační vedení, cenné rady a připomínky ke zpracovanému tématu a za celkovou podporu. Dále bych ráda poděkovala kolektivu Mateřské školy v Trhových Svinech, rodičům a všem, kteří mi poskytli potřebné informace.

„Průměrný učitel vypráví. Dobrý učitel vysvětluje. Výborný učitel ukazuje. Nejlepší učitel inspiruje.“

Charles Farrar Browne

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. TEORETICKÁ VÝCHODISKA	
1.1 Vymezení pojmu osobnost a sebepojetí	9
1.1.1 Osobnost jako pojem.....	9
1.1.2 Sebeпоjetí	10
1.2 Vymezení učitelské profese	13
1.2.1 Osobnost učitele	14
1.2.2 Osobnostní předpoklady učitelky MŠ	14
1.2.3 Autorita učitelky MŠ	15
1.3. Profesní kompetence učitelky MŠ a význam jejího rozvíjení	16
1.3.1 Profesní kompetence učitelky MŠ.....	16
1.3.2 Rozvíjení profesní kompetence.....	18
1.3.3 Síť profesních vztahů v MŠ.....	20
1.4. Profesní dovednosti učitelky MŠ.....	23
1.4.1 Hlavní skupiny profesních dovedností.....	23
1.4.2 Sociálně psychologické profesní dovednosti učitelky MŠ	25
2. CÍL PRÁCE, PŘEDPOKLADY	27
2.1 Cíl práce	27
2.2 Předpoklady	27
3. METODIKA.....	28
3.1 Kvantitativní výzkum	28
3.1.1 Dotazník.....	28
3.2. Výzkumný soubor.....	28

4. VÝSLEDKY	49
5. DISKUZE	50
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	52
SEZNAM PŘÍLOH	

ÚVOD

K tomu, abych si vybrala toto téma, mě inspirovalo mé dvouleté působení v mateřské škole, kde pracuji jako učitelka. Již v rámci praxe jsem se setkala s různými typy osobností učitelek, sledovala jsem jejich metody práce a poznávala je samotné. Uvědomila jsem si, že pro některé učitelky je tato práce opravdu posláním, dělají ji s nadšením, láskou a tato práce je baví. Děti je mají rády a do mateřské školy chodí veselé, vyrovnané a cítí se tam dobře.

Ale jsou mezi námi i takové učitelky, které tuto práci vykonávají, protože tento obor vystudovaly či je pro ně práce jednoduše zdrojem obživy, avšak nemají k práci a hlavně k dětem takový vztah, aby je tato práce mohla naplňovat. Jak potom vnímají svou práci? Jak vnímají samy sebe, jako učitelku? Měly by všechny učitelky vnímat tuto pomáhající profesi jako poslání, aby ji mohly dobře vykonávat? Jaké by měly být profesní dovednosti a kompetence učitelky, jak v profesi uspět a jaké by měly být osobnostní předpoklady učitelky? Jak vnímá učitelka sama sebe?

Cílem mé práce je zjistit, zda učitelky v mateřské škole dělají svou práci s láskou, respektem, zda si uvědomují, jak je jejich práce důležitá, jak vnímají celkově svou roli učitelky. Cíl se bude plnit na základě kvantitativního výzkumu a dostupné literatury.

Cíl práce byl zvolen na základě osobních zkušeností s učitelkami a jejich pozorováním při jejich práci. Tato práce je rozdělena do dvou částí, a to teoretické, která vychází ze studia pramenů. Dále navazuje praktická část obsahující kvantitativní výzkum. Teoretická část se skládá ze čtyř kapitol, seznamujících s vymezením pojmů sebepojetí, osobnosti učitele, profesními kompetencemi a profesními dovednostmi učitele.

V praktické části, kvantitativním výzkumu, byl zvolen dotazník pro učitele, na jehož základě byly analyzovány a zpracovány výsledky.

Práce si klade za cíl být přínosem ostatním učitelkám, aby poznaly samy sebe, jejich dovednosti vztahující se k jejich sebereflexi, sebepoznávání a uvědomily si, jak je jejich práce důležitá, a že ji právem můžeme nazvat posláním.

1.1 VYMEZENÍ POJMU OSOBNOST A SEBEPOJETÍ

1.1.1 Osobnost, jako pojem

Slovník spisovné češtiny (1992) definuje pojem **OSOBNOST** :

1. souhrn vyhraněných vlastností určitého jedince: kouzlo jeho osobnosti
2. výrazný jedinec, jako jejich nositel, individualita: umí zapůsobit, je to osobnost
3. osoba s výraznou společenskou funkcí, postavením.

Český termín osobnost je odvozen z termínu osoba, který koresponduje s latinským (a odtud do většiny evropských jazyků převzatým termínem) **PERSONA**, z něhož se ve středověké latině vyvinul termín **PERSONALITAS**. Termín „persona“ znamenal původně masku, kterou si nasazovali herci antického dramatu po dobu hry. Význam začal podléhat změnám z masky, která dávala člověku určitou tvářnost, se rozšířil na tvářnost člověka vůbec, na jeho vnější výraz a pak i na jeho povahu. Tento původní význam je uchován v ruském ЛИЦО = tvář, ЛИЧНОСТЬ = osobnost. (15)

Osobnost (personality) je nejčastěji definována jako celek duševního života člověka, má svůj původ ve slově persona, původní maska pro boha podsvětí, později stálý typ, charakter, role člověka.

G. W. Allport osobnost považuje za dynamickou organizaci psychofyzických systémů v jedinci, která určuje jeho adaptaci na prostředí a jeho charakteristické způsoby a prožívání.

H. J. Eysenck považuje osobnost za poměrně stálou jednotu charakteru, temperamentu, intelektu a těla, což umožňuje její jedinečnou adaptaci na prostředí.

H. Piéron vidí osobnost v jednotě její inteligence, charakteru, temperamentu a konstituce.

Dle **J. B. Watsona** je osobnost konečný výsledek našich zvyků. (8)

1.1.2 Sebepojetí

Slova „uvědomovat si“ (to be aware), „vědět“ (to know), „být si vědom“ (to be conscious of) se obecně považují za synonyma. V anglických a německých dějinách má kořen slova *aware*, význam jako „pozornost“, nebo „uvědomělé soustředění myslí“. Obvykle se vykládá jako být si vědom, nebo docházet si k uvědomění si něčeho. Znamená to víc než prosté vědomí, nebo vědění, má význam odhalení něčeho, co nebývá zcela obvyklé, nebo se ani neočekávalo. Jinými slovy, uvědomění je poznání nebo vědomí ve stavu zaostřené pozornosti. (5)

Pojem sebepojetí vyjadřuje skutečnost, že jedinec má sám o sebe zájem, má sám k sobě vztah. Tento zájem o sebe a vztah k sobě utváří v průběhu socializace, základní struktura sebepojetí se utváří v dětství a v mnoha směrech má tendenci přetrvávat. (9)

Ke struktuře sebepojetí:

- Sebepoznání, které je jeho kognitivní složkou. Jedinec chce vědět kým a jaký je, co dokáže, na co stačí, čemu by se měl vyhnout, protože je to nad jeho síly apod.
- Sebemit, vytvářející emocionálně postojovou složku sebepojetí.
- Sebehodnocení, spočívající v tom, že jedinec sám nad sebou vynáší soudy: je se sebou spokojen, či nespokojen, je na sebe hrdý, naopak sám sebou pohrdá.
- Seberalizace, spočívající v tom, že jedinec je sám vůči sobě aktivní, usiluje o svůj vývoj, o svou změny k lepšímu, vyvíjí úsilí, aby byl takovým, jakým být chce, atd.

Jednotlivé složky sebepojetí spolu více či méně souvisí, sebepojetí je více či méně ujednocený osobnostní jev. (9)

Jádrem vztahu člověka k sobě samému je, že:

- Chce vědět kým je a jaký je – jde mu o sebepojetí
- Chce dosahovat cílů, které dávají jeho životu smysl, chce se stát sám sebou – jde mu o seberealizaci, resp. o aktualizaci pravého já. (9)

Podle Smékala (15) si člověk uvědomuje sebe sama jako souhrn tří základních celků:

1. **Tělo** – do obrazu těla spadá představa o prostorovém uspořádání, pozici a rozměrech jednotlivých částí, ale také představa o jejich dalších charakteristikách, jako je barva, apod. Naše představa o vlastním těle je ovlivněna různými pocity, např. libost, nelibost, příjemnost, nepříjemnost, atd.
2. **Osobnost** – představa o vlastní osobnosti je druhou částí, spadající do celkového sebepojetí. V tomto bodě je nejvíce zřetelné propojení vědomí a sebepojetí. Představu o sobě samém máme neustále, pokud nedojde k nějakému ze změněných stavů vědomí. V každé chvíli si uvědomujeme sami sebe a svou ohraničenost od okolí.
3. **Perspektiva, možnosti a cíle.** Za třetí celek našeho sebepojetí považuje Smékal aspiraci, možné Já, či také ideální Já. Tato oblast je často zaměřena na výkon a budoucnost. Termín „aspirační úroveň“ vyjadřuje všechna očekávání a nároky, které jsou významným ukazatelem sebehodnocení. Její úroveň určuje hlavně sebedůvěra a to, o jakou oblast činnosti se jedná a jaký k ní má osoba vztah.

Všechny tyto tři celky jsou navzájem propojené a ovlivňují se. Zralost osobnosti je završena uceleným obrazem o svých charakteristikách, ale také vyvinutým sebehodnocením a emočním vztahem k sobě samému. Naše sebepojetí má také volní složku, která určuje jak jsme schopni sami sebe uplatnit a prosadit. (15)

Základními složkami sebepojetí jsou **sebeopjetí, sebecit, sebehodnocení.**

Sebeopjetí souvisí samotným svým vznikem se sociálním začleněním osobnosti. Základem je, že reagování druhých lidí na to, jak se jedinec chová, jaký je, jaký by měl být, se tento jedinec učí být sám sobě objektem – přistupovat k sobě samému obdobně tak, jak k němu přistupují druzí. A v další fázi svého vývoje, kdy už má více zkušeností se svým vlastním reagováním na druhé lidi, včetně zkušeností jak jim lze oponovat

a korigovat je, začíná sám vůči sobě jednat podle schématu svého vlastního jednání s druhými lidmi.

Teorie sociálního zrcadla předpokládá, že chci-li zjistit, své důležité vlastnosti, to jaký jsem, obracím se o pomoc k sociálnímu zrcadlu – budu si všímat, co si o mne myslí druzí, jak mne oni vidí, jak na mě reagují. Na základě takto získaných informací o sobě si tvořím vlastní pohled na sebe sama. (9)

1.2 VYMEZENÍ UČITELSKÉ PROFESE

Kdo je učitel? Výraz učitel označuje osobu, která vyučuje ve škole, jak se o tom každý člověk sám v mládí přesvědčil jako žák, či student. Jenže pro odborné a vědecké účely není záležitost tak jednoznačná.

- **Učitel** – Jeden ze základních činitelů vzdělávacího procesu, profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, spoluodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu. (13)
- **Pedagog (učitel)** : Učitel neboli pedagog je jeden ze základních činitelů výchovně - vzdělávacího procesu. Učitelem označujeme osobu, která napomáhá procesu vzdělávání. Kvalitní učitel by měl napomáhat zlepšování prostředí, ve kterém se odehrává výchovný a vzdělávací proces, předávat své znalosti, motivovat žáky k získávání znalostí z dalších zdrojů, ale také rozvíjet jejich morální hodnoty. Učitel by neměl zapomenout ani na sebevzdělávání, neboť stejně jako jde vpřed doba, mění se i pohled na svět a přibývají nové znalosti. (17)

1.2.1 Osobnost učitele

Osobnost učitele je jedním z nejdůležitějších činitelů ve výchovně - vzdělávací práci školy. Proto jeho osobní vlastnosti a životní rozhled, jeho odborné a pedagogické vzdělání, optimismus, důslednost a další charakterové vlastnosti jsou základem úspěchu v přípravě mladé generace. K jeho úspěšnosti přispívají i negativní zkušenosti z dob jeho školní docházky a studia. Neexistuje univerzální definice dobrého, či efektivního učitele. Učitelé jsou navzájem odlišní v řadě osobnostních a profesních charakteristik, z nich jen některé mají přímý vliv na efektivitu výuky. Učitel se musí stát tvůrcem náročných projektů výuky a být schopen je realizovat. Setkáváme se však na druhé straně také i s takovými učiteli, kteří dost dobře nechápou potřeby dětí a nezajímají se o zákonitosti vývoje osobnosti jedince. (10)

1.2.2 Osobnostní předpoklady učitelky MŠ

Zahrnují celý komplex požadavků na fyzickou a psychickou vybavenost nutnou k úspěšnému výkonu profese. Práci učitelů lze přirovnat k nejnáročnějším profesím. Je to způsobeno trvale vysokou koncentrací pozornosti, hlučností prostředí, ornamentně probíhajícími procesy rozhodování, navozujícími stresové situace. Mezi hlavní psychické předpoklady úspěšnosti práce pedagoga můžeme uvést stabilitu osobnosti (vyrovnanost, emoční zralost – související s věkem, zdravím, sociálně ekonomickými podmínkami včetně rodinného zázemí), mravní zralost a cit pro spravedlnost, trpělivost, samostatnost, aktivnost, rychlost a přiměřenost reakcí, inteligenci, tvořivost, verbální předpoklady. Důležitý je také kladný vztah k dětem. Od pedagoga se očekává značná dávka filantropie a snad i určitého altruismu (vnitřní potřeba pomáhat druhým). Důležitým osobnostním předpokladem úspěšnosti učitelovy práce je jeho pozitivní motivace. (3)

Mezi další předpoklady patří:

- Racionálně využívat pracovní i volný čas.

- Výchovně působit na děti především tím, že je podněcuje k aktivní činnosti.
- Zpřesňovat kritéria a realizovat požadavky.
- Přispívat k celkovému zdokonalování pracovních podmínek a racionálně jich využívat. (3)

1.2.3 Autorita učitelky mateřské školy

Učitelka bez autority nemůže zajistit dosažení výukových cílů studentů. Co se pod pojmem „autorita učitelky“ myslí? Někdo si může získat vysokou autoritu svým pedagogickým uměním, jiný svou odborností či schopností udržet kázeň. Co je vlastně autorita učitele? Pod pojmem autorita se chápe pravomoc. Je to autorita daná společností a vyplývá ze společenské úlohy pedagoga jako představitele společenských požadavků na děti. Autorita je pak přirozeným důsledkem této odpovědnosti. Jedná se o formální autoritu. (4)

Vedle této autority existuje neformální autorita, vyjadřující přirozený respekt k učitelce, která pro ně představuje příklad lidské osobnosti s velkými znalostmi, s porozuměním pro jejich problémy, s motivací a připraveností podat jim v každé situaci pomocnou ruku. Významnou roli hraje i přiměřená míra sebehodnocení pedagoga a z něho vyplývající autoritativní chování. Přirozená autorita ve výchově nejen, že neuškodí, ale působí příznivě na celkové klima výchovného prostředí – dává mu potřebný řád a směr, pocit bezpečí a jistoty. Je i příkladem způsobu chování, ovlivňujícím vhodným způsobem budoucí postoje dětí. Je nutné zdůraznit, že každá učitelka si vytváří autoritu a prestiž u svých kolegů, rodičů a dětí především celou svojí osobností, zejména svými odbornými znalostmi a svým profesionálním a lidským chováním. (4)

1.3 PROFESNÍ KOMPETENCE UČITELKY MATEŘSKÉ ŠKOLY A VÝZNAM JEJÍHO ROZVÍJENÍ

Učitelka mateřské školy ve své práci realizuje celou řadu rozmanitých činností, a to ve složité síti sociálních vztahů, které se vzájemně ovlivňují. Profesionální kompetenci podporují dovednosti různého zaměření, z nichž vystupují do popředí sociálně psychologické profesionální dovednosti. Jejich osvojování a rozvíjení je základem pro optimalizaci působení mateřské školy ve prospěch rozvoje dítěte, ve prospěch spolupráce rodiny a mateřské školy, ve prospěch profesionální spokojenosti učitelky. (6)

1.3.1 Profesionální kompetence učitelky mateřské školy

Profesionální kompetenci chápeme jako pojem receptivní, kterým jsou označovány takové profesionální kvality učitele, které pokrývají celý rozsah výkonu profese a jsou rozvoje schopné. Zahrnuje **znalosti, dovednosti, postoje, zkušenosti**. Základ profesionálních kompetencí získává učitel v přípravném vzdělávání a dále je rozvíjí v průběhu své profesionální dráhy. (14)

Mateřská škola je významnou společenskou institucí pro předškolní vzdělávání dětí, pro jejíž práci jsou stanoveny obecné cíle a úkoly, vymezeny určité činnosti. Vývoj společnosti ovlivňuje vztahy mezi lidmi, mezi dospělými a dětmi. I v mateřské škole se pozměňují vztahy mezi učitelkami a dětmi, mění se vztahy mezi učitelkami a rodiči, společností či jejími institucemi. Učitelky sice mají více volnosti při práci s dětmi v mateřské škole, ale nutně na sebe berou i větší míru odpovědnosti (v rámci této instituce) za vývoj dítěte. Zřejmým projevem a dokladem je právě měnící se systém předškolního vzdělávání, nyní konkretizovaný Rámcovým programem pro předškolní vzdělávání. Z různých úhlů pohledu, můžeme analyzovat činnosti i vztahy probíhající v mateřské škole. Pedagogicko-psychologický a sociálně-psychologický pohled na činnosti a vztahy, konkretizovaný na specifické prostředí mateřské školy a na profesionální

dovednosti učitelky, přináší poznatky i dovednosti přispívající k rozvoji profesní kompetence učitelky. (6)

Kompetence učitele: Soubor profesních **dovedností a dispozič**, kterými má být vybaven učitel, aby mohl efektivně vykonávat své povolání, atd. V tomto vymezení je vyjádřeno, že kompetence učitele jsou z části získávány přípravou (učením), zčásti jsou dány genetickými potencialitami (podobně třeba jako umělecký či sportovní talent). Toto pojetí nahlíží na kompetence učitele komplexně, naproti tomu existují pojetí užší, podle kterých jsou učitelovi kompetence pouze produktem osvojeným (naučeným) na základě přípravy učitelů. (13)

Protože se v mateřské škole děje mnoho různých typů, druhů i forem činností, protože při jejich realizaci vstupují děti a učitelky, rodiče i jiní dospělí (např. pozorovatelé školy) do vzájemně složitě se ovlivňujících společenských i interpersonálních vztahů a interakcí, může tento přístup přispět k rozvoji profesních dovedností učitelky a pomoci **optimalizovat působení mateřské školy na rozvoj dítěte**. Co všechno učitelka v mateřské škole „dělá“? Čím se zabývá při práci s dětmi, při přípravě na ni? Které činnosti patří k realizaci této profese? Každá učitelka by jistě vytvořila rozsáhlý inventář činností, v němž by byly zastoupeny činnosti spjaté s odborností (např. tělesnou, výtvarnou a hudební výchovu, rozvojem řeči dítěte), činnosti vyplývající z metodických nároků (jak rozvíjet jemnou motoriku tříletých dětí, apod.) a činnosti, které souvisejí se sociálně-psychologickými, speciálně-výchovnými, speciálně-výchovnými či diagnostickými profesními dovednostmi (naslouchat dítěti, porozumět adaptačním problémům dítěte, zvládnout agresivní projevy dítěte, pláč, hovořit s rodiči atd. (6)

Takový inventář činností ozřejmuje, že učitelce současné mateřské školy nestačí umět dobře zpívat, malovat a cvičit, nestačí metodicky zvládnout jednotlivé „výchovy“, dokonce nestačí dobře znát vývojové a pedagogicko-psychologické zvláštnosti dětí předškolního věku k tomu, aby uspěla při práci s dětmi ve prospěch jejich rozvoje i své osobní a profesní spokojenosti. Učitelky často stojí před řešením problémů typu: Jak rozlišit lítostivý pláč dítěte od vzteklého, jak pomoci adaptaci a začlenění do skupiny dětí křehké dívenky, jak zvládnout nezkrotné projevy více, než „živého“ chlapce? Jak

taktně sdělit kolegyni, že mluví velmi hlasitě a některé děti to unavuje, jak se s kolegyní podělit o radost z dětí? Jak uklidnit úzkostnou maminku, jak rozmlouvat se stále nespokojenou babičkou, která každodenně odvádí vnuka z mateřské školy? Na jedné straně **celá řada činností**, k jejichž realizaci jsou třeba příslušné vědomosti i dovednosti, na druhé straně **spletitá síť sociálních vztahů**, ve které jsou tyto činnosti naplňovány. Charakter profesních dovedností a možností jejich rozvoje určují nejen činnosti uskutečňované v mateřské škole, ale také profesní vztahy, do kterých učitelka vstupuje. (6)

1.3.2 Rozvíjení profesní kompetence

Na bázi profesních kompetencí je založen **profesní standard**. Smyslem profesního standardu jako pojmu normativního je stanovení kvalifikačních předpokladů pro vstup do profese (oprávnění vykonávat profesi). Profesní standard definuje nezbytné (klíčové) kompetence vyjadřující způsobilost učitele (pedagogického pracovníka) k výkonu profese v příslušné kategorii. (14)

Čepičková (2) uvádí osobnostní kompetence učitelek mateřských škol, které by učitelka mateřské školy měla mít. Kompetence by měly obsahovat :

- psychickou odolnost a fyzickou zdatnost
- empatii, toleranci
- osobní postoje a hodnotové orientace
- osobní dovednosti (řešení problému, kooperace, kritické myšlení)
- osobní vlastnosti (zodpovědnost, důslednost, přesnost, aj.)

Pro rozvíjení profesních dovedností využitelných v práci učitelky si můžeme vybrat různé způsoby – od pokusu cestou náhodných úspěchů nebo chyb a omylů až k cílevědomému postupu při jejich osvojování a rozšiřování. (6)

Důležité je nebát se experimentovat se svým chováním a být trpělivá. Efekty se dostaví v podobě výraznější profesní spokojenosti a plnějšiho prožívání vztahů s dětmi. Pro záměrné rozvíjení sociálně-psychologických dovedností jsou vhodné výcvikové kurzy (např. sociálně-psychologický výcvik), **společné dílny**, **skupinové konzultace**. Jde

v nich o vytváření modelových situací (hry, cvičení) v malých skupinách, ve kterých se nacvičují různé druhy dovedností. Nejčastěji se zaměřují na dovednosti související se sebereflexí, sebepoznáváním a poznáváním druhých v sociálních vztazích, či na rozvíjení empatie a citlivosti k sociálnímu dění nebo na komunikační dovednosti, na konflikty ve škole a jejich zvládnání, apod. Jsou založené na osobní prožitkové zkušenosti doplněné o teoretické poznatky a příslušné vědomosti. Záleží na procesech interiorizace i exteriorizace, protože nestačí, aby učitelka mateřské školy dovedla např. empatii popsat a vysvětlit, ale důležitější je, aby se stala její skutečnou dovedností. Vědět, totiž nemusí znamenat umět! K osvojení dovedností nestačí získat poznatky, k jejich rozvíjení a upevňování je třeba cvik, praxe, zkušenost a nenahraditelný je prožitek, který provází takové experimentování. (6)

Pro rozvíjení profesní kompetence učitelky mateřské školy jsou vytyčeny některé důležité předpoklady, které souvisejí jak s různými realizovanými činnostmi, tak s rozmanitými sociálně-profesními vztahy. Patří mezi ně zejména dovednosti vztahující se k sebereflexi, sebepoznávání, otevřenosti pro nové, poznávání ostatních sociálních partnerů, rozlišování a porozumění sociálním vztahům, vzájemnému porozumění, komunikaci a jejím specifikám v daném prostředí, zvládnutí konfliktů a náročných situací, organizaci a vedení skupin, rozšiřování možností pro rozvoj jednotlivce. Tyto dovednosti se podílejí na efektivním zvládnutí profese. (6)

1.3.3 Síť profesních vztahů v mateřské škole

Učitelky se pohybují ve složité síti sociálních vztahů, které potřebují zvládnout, mají-li uspět v profesi, má-li efektivně probíhat celý proces předškolního vzdělávání a výchovy. Jaké vztahy to jsou, jaké nároky a požadavky kladou? Obecně lze uvést, že do vztahů a vzájemných interakcí v mateřské škole vstupují a na jejich podobě se nejvíce podílejí učitelky, děti a jejich rodiče. Síť sociálních vztahů v mateřské škole je bohatá, složitá, ale zároveň nesmírně zajímavá. Každá skupina vztahů, do kterých učitelka vstupuje spoluvytváří i rozvíjí předivo vzájemných vztahů, klade určité nároky na profesní dovednosti. (6)

Základní rovinu sociálních vztahů v mateřské škole tvoří interakce učitelky a dětí. Učitelka v mateřské škole je pro dítě jedním z prvních dospělých, se kterými se mimo okruh vlastní rodiny setkává. Její chování, komunikace, názory, co se jí líbí či nelíbí, co má ráda, co odsuzuje, to vše je pro dítě vzorem, který mu umožňuje vytvářet si hodnotovou orientaci ve světě. (16)

Jejich zvládnutí klade na učitelky vysoké nároky a specifické profesní požadavky. Učitelky v mateřské škole se setkávají s dětmi různého věku, odlišných temperamentových i jiných osobnostních rysů a vlastností. Případně různě handicapovaných, vyrůstajících v rozdílných výchovných, sociokulturních či ekonomických podmínkách apod. Právě tyto rozdíly podmiňují šíři i variabilitu užití profesních dovedností ve vztahu k dětem. V mateřské škole se interakce mezi učitelkou a dítětem opírá o celou škálu poznatků, ale jejich interakce je specifická. Zejména platí, že dospělý je pro dítě předškolního věku jednoznačnou autoritou, dítě přijímá názory dospělých nekriticky, tak jak jsou mu předkládány. Důležitá je skutečnost, že převažuje interakce učitelky ze skupinou dětí nad interakcí s jednotlivým dítětem. Vrstevnická skupina a vztahy v ní jsou vždy přítomné při jakémkoli působení učitelky. Adekvátní začlenění každého dítěte do vztahů v konkrétní třídě je důležitým úkolem učitelky, stejně jako cílevědomý, záměrný a vytrvalý rozvoj vztahů mezi dětmi a rozvíjení příznivé emoční atmosféry ve skupině dětí v mateřské škole. (6)

Podstatnou vlastností pedagoga v mateřské škole je umění aktivně naslouchat a schopnost empatie. Naslouchání, je součástí mezilidské komunikace a má svoji významnou hodnotu stejně důležitou jako vlastní sdělování a vyjadřování myšlenek. Učitelky nejenže naslouchají rodičům, ale i dětem samotným. Aktivní naslouchání ze strany učitelek vůči dětem je důležité také pro vytvoření a fungování pozitivních vztahů mezi nimi. Aktivní naslouchání spočívá v soustředěnosti na to, co druhý říká, ve snaze porozumět jak obsahu, tak jeho emocionálnímu stavu. (11)

Další rovinu tvoří vztahy mezi učitelkami a spolupracovnicemi v rámci jedné mateřské školy, které mají svou nezpochybnitelnou důležitost, významně se podílejí na rozvíjení sociálního a emočního klimatu v konkrétní mateřské škole. Jsou-li učitelky v mateřské škole „naladěny na stejnou notu“, snáze zvládnou obtížné situace, dovedou si vzájemně pomáhat. Bohužel jsou i případy, kdy učitelka opouští určitou mateřskou školu, protože zastává odlišné přístupy k práci s dětmi a nemůže se s kolegyněmi dohodnout. To je vážný argument pro význam této roviny profesních vztahů ovlivňující i přímou práci s dětmi a vztahy s nimi. (6)

Další rovina vztahů je mezi učiteli a rodiči. Rodiče jsou lidé, kteří své děti milují a chtějí pro ně to nejlepší. Jejich výchova i výchovné prostředky jsou většinou založeny na jejich lásce, přesvědčení a vzpomínkách. Učitelka má na rozdíl od nich k dětem vztah objektivní, zná psychický i fyzický vývoj dítěte a ví, jakou výchovnou metodu si žádá určitá situace. Rodiče při nástupu jejich dítěte do mateřské školy mohou být v rozpacích a nemusejí si být úplně jistí, jaký vztah k učitelce zaujmout. Pro rodiče znamená vstup dítěte do mateřské školy také to, že pro určitou denní dobu už nemají neomezenou kontrolu nad jeho chováním a nad tím, zda se cítí dobře. Také za výchovu už nejsou odpovědní výhradně oni – mají „spoluučitele“. Vztah učitelky a rodičů by měl být založený na důvěře. Jakožto odbornice je učitelka v očích rodičů něčím jako posuzovatelem jejich dosavadní výchovné práce. (12)

Praxe i běžná zkušenost rodičů ukazují, že tato rovina interakcí může být pro učitelku obtížná, protože své dovednosti dokáže lépe uplatňovat interakcích s dětmi, které jsou těžištěm jejího profesního působení. Pro interakci s rodiči nelze jednoduše „přenést“ to, co se osvědčuje při práci s dětmi. Rodiče nejsou děti. Rodiče jsou sociálními partnery

učitelky mateřské školy ve zcela jiné poloze. Přesto se některé projevy učitelek vůči rodičům hodí spíše pro interakci s dětmi, jsou tudíž méně vhodné, někdy nepřiměřené a tím komplikují vzájemné vztahy s rodiči. Učitelka je expertem na výchovu a vzdělávání dítěte v mateřské škole, rodič je jím doma. Učitelky mateřských škol jsou partnery rodičů ve výchovné a vzdělávací péči o dítě předškolního věku. Učitelka usiluje o rozvoj dítěte z pozice společenské instituce, rodiče očekávají profesionalitu a zájem o rozvoj jejich dítěte. Jejich úloha je nezaměnitelná, vzájemně nenahraditelná, ale společně se mohou významně doplňovat ve prospěch rozvoje dítěte. Úspěšná učitelka (v tomto směru) bývá ta, která navrhuje, projektuje a realizuje různé formy a druhy vzájemných kontaktů s rodiči. (6)

Učitel má poměrně jasně vymezené místo ve společenských vztazích. Na profesní roli učitele klade společnost (nejen v současné době) nemalé nároky. K roli učitele patří příslušná odborná úroveň, profesní dovednosti, osobní charakteristiky (např. integrita osobnosti, přiměřené sebepojetí, prosociální orientace, mnohostrannější zaměření, dynamičnost, určitý stupeň dominance). Síť sociálních vztahů v mateřské škole je nejen rozsáhlá a spleť (učitelé-děti-rodiče), ale také je charakteristická tím, že její účastníci v ní působí dlouhodobě (dítě navštěvuje mateřskou školu zpravidla alespoň jeden rok, učitelky tvoří pracovní tým různě dlouhou dobu apod.). Navíc jde o vztahy velmi intenzivní. Všechny typy a druhy interakcí s různými sociálními partnery se odehrávají v konkrétní sociální situaci, jež může ovlivnit celý jejich výsledek. Je důležité rozeznat, které prvky vzájemných interakcí souvisejí výrazněji se situačními charakteristikami a které s osobnostními charakteristikami sociálních partnerů a respektovat je. (6)

1.4 PROFESNÍ DOVEDNOSTI UČITELKY MATEŘSKÉ ŠKOLY

1.4.1. Hlavní skupiny profesních dovedností

V mateřské škole učitelky vykonávají celou řadu rozmanitých odborných aktivit, vstupují do různých profesních vztahů. K úspěšnému zvládnutí různých činností a vztahů využívají profesní dovednosti vztahující se k obsahu činnosti samé (výtvarné, hudební, tělesné nebo jinak obsahem rozlišené aktivity), k jejich metodickému zpracování (např. s ohledem na věk dětí) a také sociální, speciálně výchovné a diagnostické dovednosti, které se vztahují především ke zvládnutí interakcí různé úrovně a charakteru a podílejí se na rozvíjení dětí a vztahů s dětmi, rodiči i ostatními učitelkami v mateřské škole. (6)

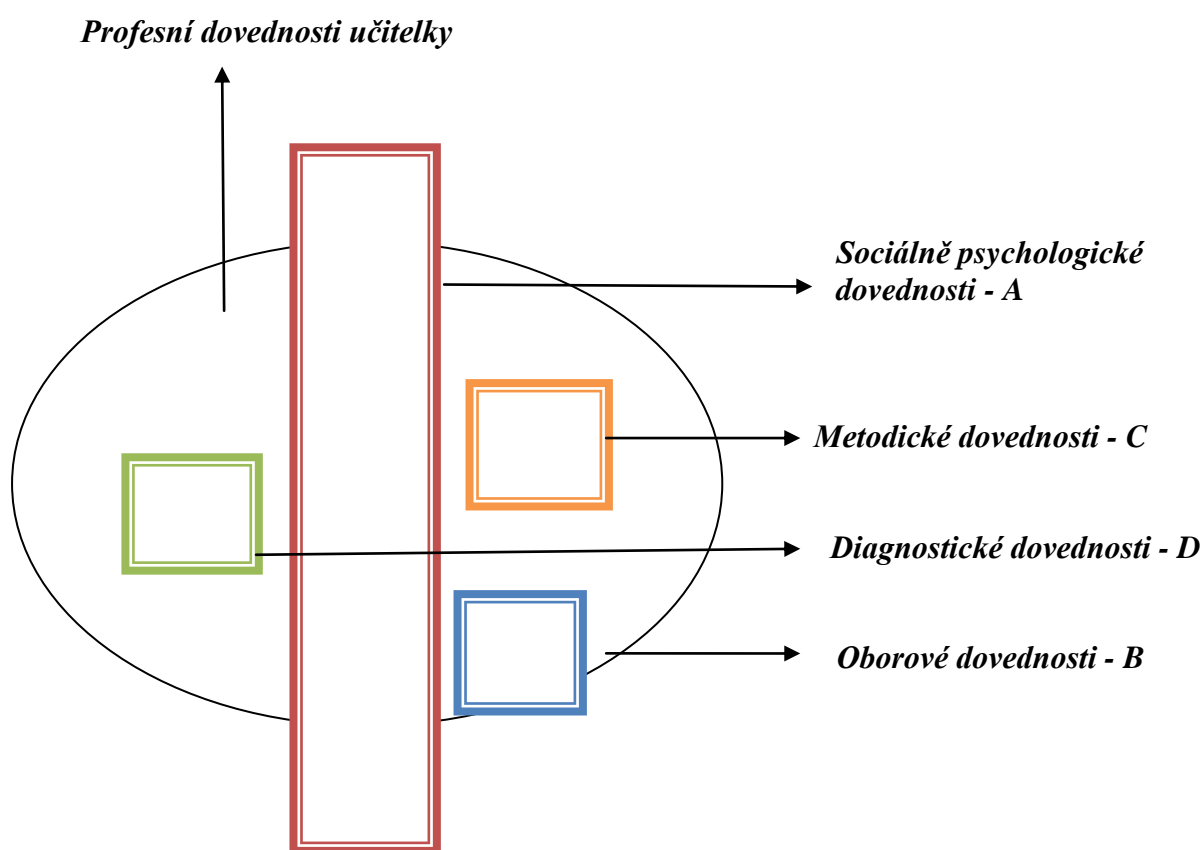
Hlavní skupiny profesních dovedností učitelky mateřské školy jsou (obr.1.1) :

- a) sociálně psychologické profesní dovednosti
- b) profesní dovednosti spojené s obsahem realizovaných činností s různými oblastmi rozvoje dítěte předškolního věku
- c) metodické profesní dovednosti
- d) sociálně výchovné a diagnostické profesní dovednosti

Oborové a metodické profesní dovednosti (b, c) souvisejí zejména s tím, co učitelka s dětmi dělá, čím se s dětmi zabývá a jak má určitou aktivitu metodicky a didakticky zpracovanou. Jde v podstatě o to, „co a jak“. Tato část profesních dovedností je jistě důležitá, ale určitě se jimi profesní kompetence učitelky nevyčerpává. Speciálně výchovné a diagnostické profesní dovednosti (d) se vztahují k respektování vývojových i individuálních charakteristik dítěte, k rozlišování aktuálních stavů dítěte po práci ve skupině, přizpůsobení stylu práce jednotlivcům i skupinám, dávají základ intervencím zaměřeným specificky na dítě. Učitelka mateřské školy provádí průběžně pedagogickou diagnostiku, reaguje na změny ve skupině dětí, na jejich „vyladění“ pro určitou aktivitu

apod. Sociálně psychologické (sociální) profesní dovednosti (a) lze chápat jako učením získávané předpoklady pro přiměřené sociální interakce v celé síti sociálních vztahů, do kterých učitelka vstupuje. Sociální dovednosti (dětí i dospělých) není možné přímo poznávat, či dokonce přímo měřit. Můžeme na ně usuzovat z různých projevů prožívání, chování i jednání, ze způsobu realizace jednotlivých sociálních aktivit. Těmito aktivitami a jejich důkladnou reflexí je lze rozvíjet. Stupeň osvojení těchto dovedností je u každé učitelky jiný, je do jisté míry nezávislý na věku, množství teoretických poznatků či délce praxe, ale právě jejich rozvíjení je jednou z významných podmínek optimalizace činnosti mateřské školy. (6)

Obr.1.1. Schéma profesních dovedností učitelky mateřské školy

1.4.2 Sociálně psychologické profesní dovednosti učitelky mateřské školy

Sociální dovednosti jsou významnou součástí profesní kompetence učitelky mateřské školy, lze je považovat za předpoklad či základ uplatňování i jiných skupin profesních dovedností (např. diagnostické či speciálně výchovné i metodické). Z tohoto hlediska je rozvoj sociálních dovedností reálnou možností rozvoje profesní kompetence jako takové. V sociálních dovednostech můžeme rozlišit prvky dovedností vztahujících se k sobě samému (např. sebereflexe, rozpoznání a přiměřené projevení emocí, autenticita) a prvky týkajících se mezilidských vztahů (empatie, akceptace druhých, otevřené vyjadřování za sebe, tolerování odlišných pohledů druhých, mnoho komunikativních dovedností, atd.). (6)

Sociální dovednosti učitele mají vztah k efektivně výchovně-vzdělávací činnosti. Lze je chápat jako učením získané předpoklady pro naplňování adekvátních školních interakcí, pro přiměřené poznávání a ovládání sebe a pro komunikaci a jednání s ostatními sociálními partnery ve školním prostředí. Mezi sociální dovednosti učitele patří takové, které se vztahují ke komunikaci, sociální percepci a sociálnímu poznávání, sebereflexi či k tvořivému zvládnutí konfliktů. (7)

Výčet všech sociálně psychologických profesních dovedností využitelných v práci učitelky v mateřské škole není dost možné dobře sestavit, mnohé z nich se různě překrývají, doplňují, kombinují. Každá tato dovednost má významné místo v profesní kompetenci učitelky mateřské školy. Osvojení a rozvinutí právě těchto dovedností vede k zpevnění profesní jistoty učitelky v mateřské škole, pomáhá zvládat změněné nebo nové výchovně-vzdělávací situace (nový projekt předškolního vzdělávání, handicapované dítě v mateřské škole, dítě z rodiny s odlišnými kulturními zvyklostmi, aj). (6)

Základní prvky sociálních dovedností jako vzájemné poznávání, důvěra, vytváření příznivé emoční atmosféry, poskytování podpory a pomoc, projevení tolerance i odpovědnosti hrají jistě důležitou roli ve všech dlouhodobějších mezilidských vztazích. Pro mateřskou školu to platí bez výhrady. Učitelka je modelem, který působí

při osvojování a rozvíjení různých sociálních dovedností dětí. (Dítě se např. postupně učí rozlišovat pozitivní a negativní emoce a jejich významy a učitelka v prostředí mateřské školy mu k tomu může nabídnout mnoho příležitostí). (6)

Gillernová (6) uvádí některé sociálně psychologické dovednosti :

- akceptování osobnosti dětí, rodičů, kolegů
- autenticita projevů učitelky ve vztahu k sociálním partnerům
- empatie k jednotlivému dítěti i k celé skupině, rodičům, kolegyním
- naslouchání
- odlišování prožitků a pocitů od úvah, úsudků a názorů u sebe i ostatních
- orientace na konkrétní situace
- podporování sebekontroly a seberegulace u sebe i dětí
- porozumění neverbálním projevům jedince
- respektování a tolerování odlišného pohledu na projevy interakcí
- rozvíjení sebedůvěry a sebejistého vystupování
- umění pochválit
- zpětná vazba v profesních sociálních vztazích
- zvládání konfliktních situací

Souhrnně lze uvést, že rozvíjení sociálních profesních dovedností učitele je možné postulovat jako jednu z důležitých podmínek optimalizace činnosti současné školy. Podporujeme názor, že tato skupina profesních dovedností netvoří pouze doplněk předchozích skupin (oborových, metodických, diagnostických), ale je předpokladem efektivního a tvořivého naplňování všech aktivit učitele. (7)

2. CÍL PRÁCE, PŘEDPOKLADY

2.1 Cíl práce

Cílem mé práce je zjistit, zda učitelky v mateřské škole dělají svou práci s láskou, respektem, zda si uvědomují, jak je jejich práce důležitá, jak vnímají celkově svou roli učitelky.

2.2 Předpoklady

Jako základní vzhledem k cíli práce byly stanoveny tyto hypotézy:

Učitelky v mateřské škole vykonávají svou práci zodpovědně.

Učitelky v mateřské škole vykonávají svou práci s láskou.

Učitelky v mateřské škole vnímají svou profesi jako poslání, které je naplňuje.

3. METODIKA

3.1 Kvantitativní výzkum

3.1.1 Dotazník

Ke sběru dat byla zvolena metoda dotazování – technika dotazníku. Tato technika byla zvolena právě proto, že umožňuje v poměrně krátkém časovém úseku odpovídat většímu počtu respondentů na předložené otázky. Hlavním důvodem upřednostnění dotazníku však byl fakt, že při použití techniky dotazníku je anonymita relativně přesvědčivá. Dotazník je jedním z nejběžnějších nástrojů pro sběr dat pro různé typy průzkumů. Skládá se z otázek, jejichž cílem je získat různá fakta a názory od respondentů. Dotazník tvoří 20 otázek, všechny otázky jsou uzavřené. V úvodu jsou stanovené instrukce pro správné vyplnění dotazníku. První otázky dotazníku jsou zaměřeny na charakteristiku respondentů. Dále navazují otázky na charakteristiku jejich osobnosti.

3.2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor je tvořen učiteli a učitelkami v mateřských školách. Sběr dat probíhal v období měsíce května 2012. Dotazníky byly rozdány osobně v mateřských školách v Trhových Svinech, Borovanech, Kaplici a dále mezi studentkami JČU PF v oboru Učitelství pro mateřské školy – kombinované studium.

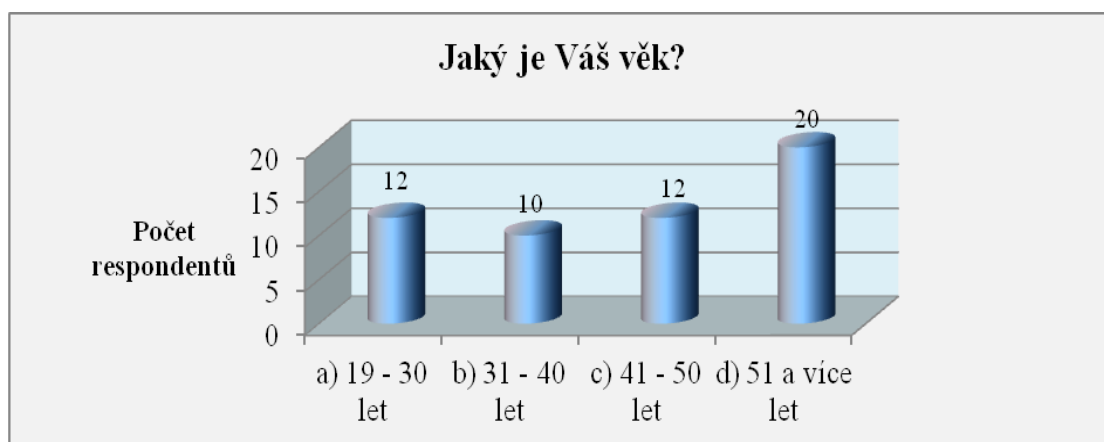
Tabulky a Grafy

Odpovědi získané v dotazníkovém šetření byly statisticky zpracovány a zaznamenány do tabulek a grafů.

Otázka č. 1 – Jaký je Váš věk?

Tab. 1: Jaký je Váš věk	
a) 19 - 30 let	12
b) 31 - 40 let	10
c) 41 - 50 let	12
d) 51 a více let	20

Zdroj: vlastní výzkum

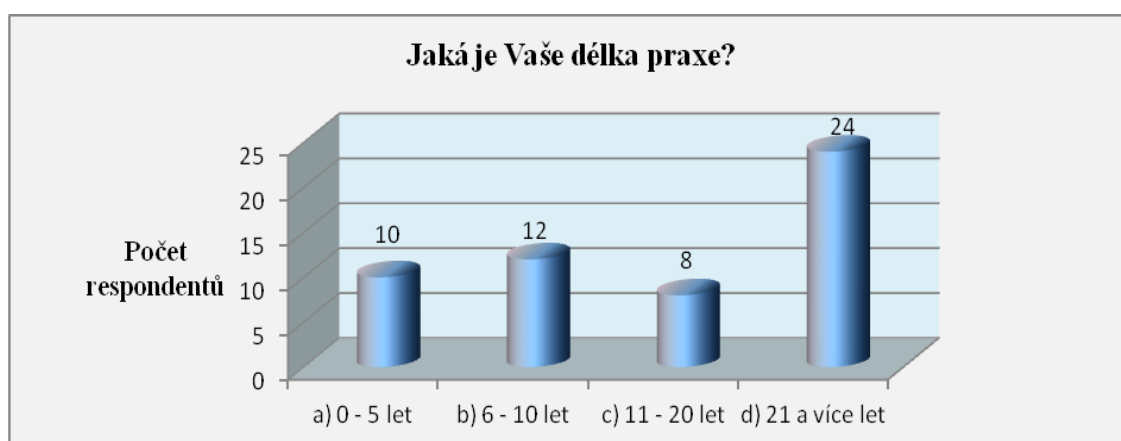
Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 1 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů bylo 12 ve věku 19-30 let, 10 jich bylo ve věku 31-40 let, ve věku 41-50 let bylo 12 respondentů a 20 respondentů bylo starších 51 let.

Otázka č. 2 – Jaká je Vaše délka praxe?

Tab. 2: Jaká je Vaše délka praxe	
a) 0 - 5 let	10
b) 6 - 10 let	12
c) 11 - 20 let	8
d) 21 a více let	24

Zdroj: vlastní výzkum

Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 2 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů má 10 praxi v rozsahu 0–5 let, 12 v rozsahu 6–10 let, 8 v rozsahu 11–20 let a 24 má délku praxe v rozsahu 21 a více let.

Otázka č. 3 – Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Tab. 3 : Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání	
a) středoškolské	32
b) vyšší odborné	10
c) vysokoškolské - Bc.	10
d) vysokoškolské - Mgr.	2

Zdroj: vlastní výzkum

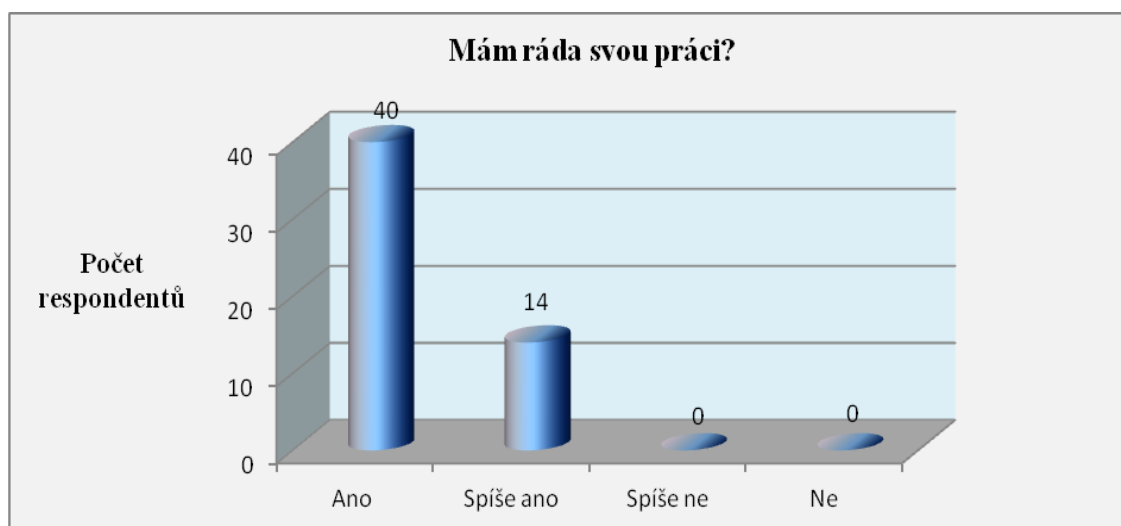
Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 3 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů má 32 středoškolské vzdělání, 10 vyšší odborné vzdělání, 10 vysokoškolské vzdělání Bc. a 2 mají vysokoškolské vzdělání Mgr.

Otázka č. 4 – Mám ráda svou práci?

Tab. 4 : Mám ráda svou práci	
Ano	40
Spíše ano	14
Spíše ne	0
Ne	0

Zdroj: vlastní výzkum

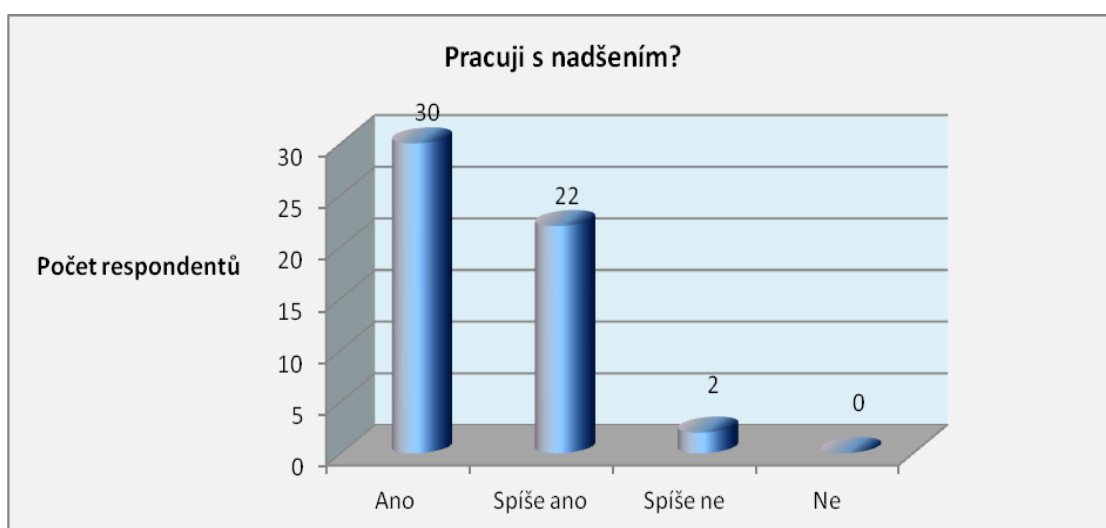
Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 4 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů, zvolilo 40 z nich odpověď ano a 14 spíše ano.

Otázka č. 5 – Pracuji s nadšením?

Tab. 5 : Pracuji s nadšením	
Ano	30
Spíše ano	22
Spíše ne	2
Ne	0

Zdroj: vlastní výzkum

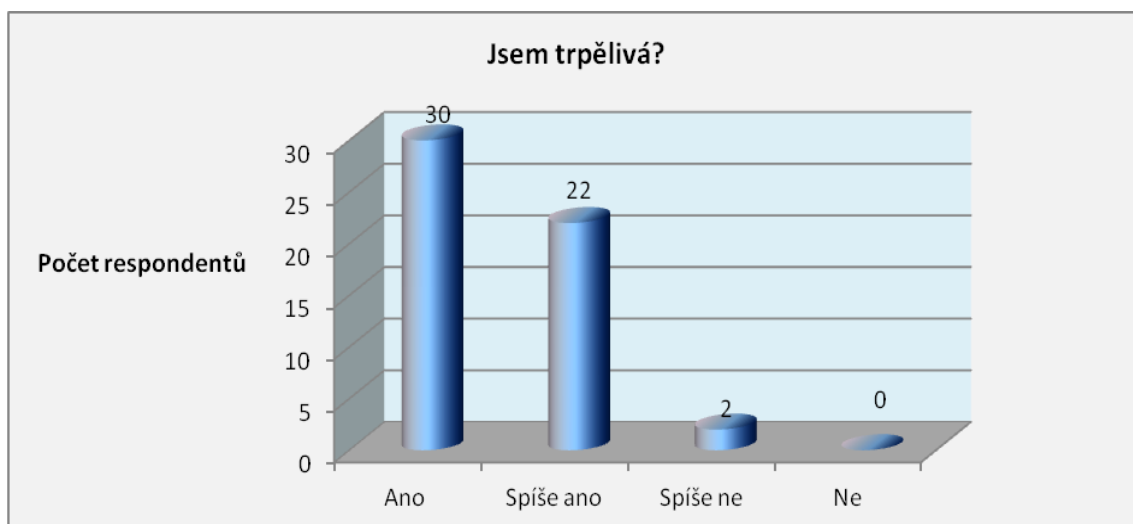
Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 6 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů, 30 z nich zvolilo odpověď ano, 22 spíše ano a 2 spíše ne.

Otázka č. 6 – Jsem trpělivá?

Tab. 6 : Jsem trpělivá?	
Ano	30
Spíše ano	22
Spíše ne	2
Ne	0

Zdroj: vlastní výzkum

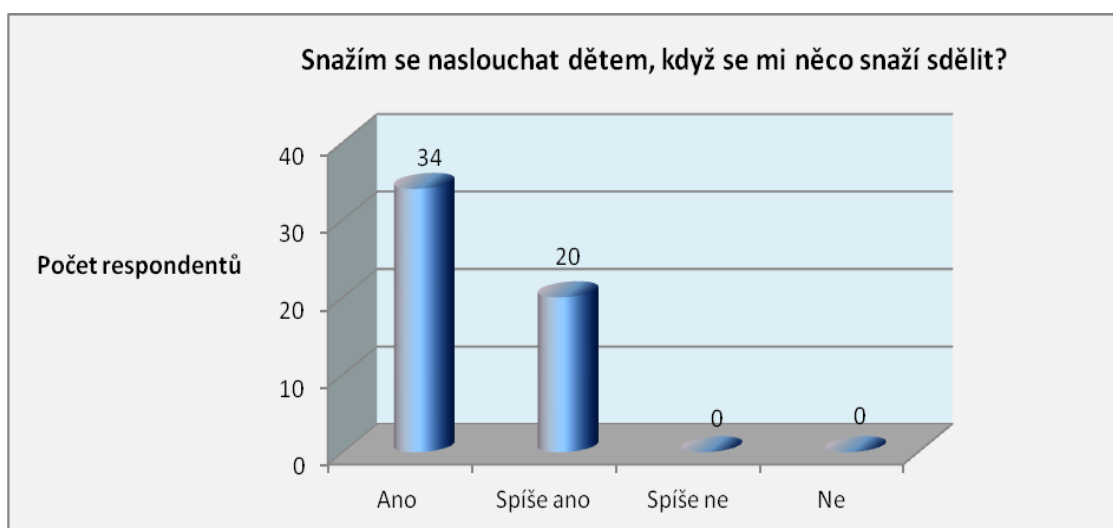
Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 6 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů, odpovědělo na otázku, zda pracují s nadšením: 30 ano, 22 spíše ano, 2 odpovědělo, že spíše ne.

Otázka č. 7 – Snažím se naslouchat dětem, když se mi snaží něco sdělit?

Tab. 7 : Snažím se naslouchat dětem, když se mi snaží něco sdělit	
Ano	34
Spíše ano	20
Spíše ne	0
Ne	0

Zdroj: vlastní výzkum

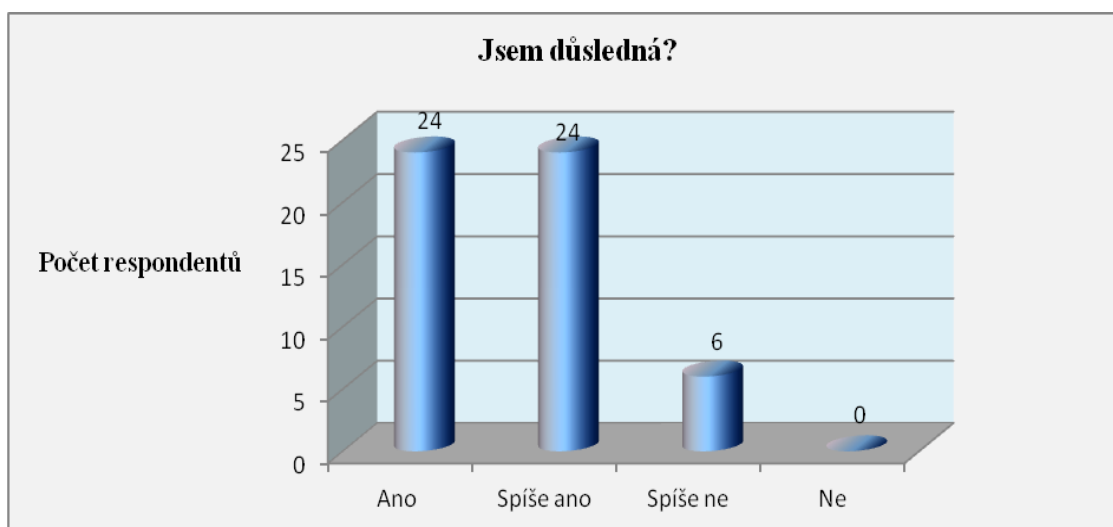
Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 7 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů, odpovědělo na otázku, jestli se snaží naslouchat dětem, když se jim něco snaží sdělit: 34 ano a 20 spíše ano.

Otázka č. 8 – Jsem důsledná?

Tab. 8 : Jsem důsledná?	
Ano	24
Spíše ano	24
Spíše ne	0
Ne	6

Zdroj: vlastní výzkum

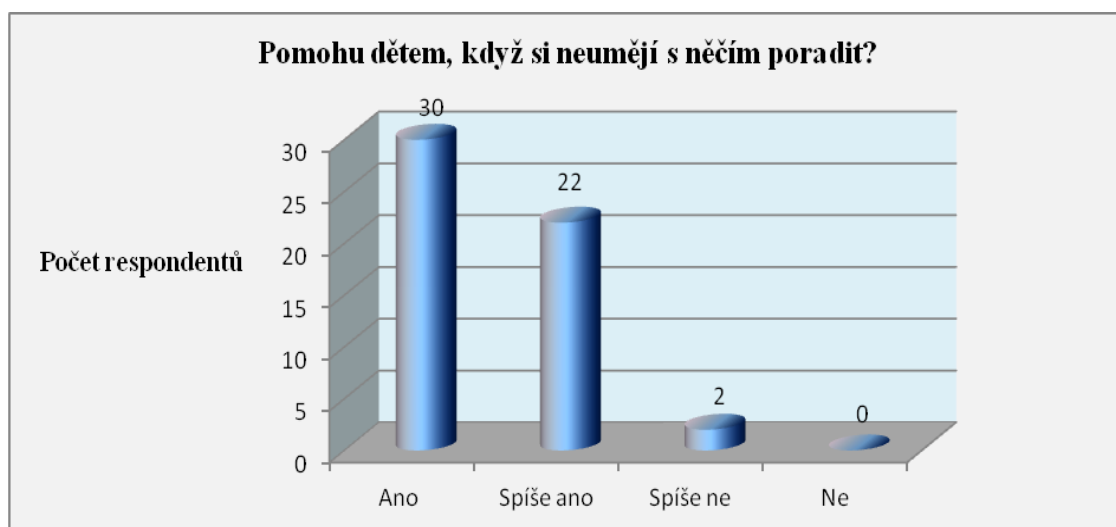
Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 8 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů zvolilo 24 z nich odpověď ano, 24 spíše ano a 6 spíše ne.

Otázka č. 9 – Pomohu dětem, když si neumějí s něčím poradit?

Tab. 9 : Pomohu dětem, když si neumějí s něčím poradit?	
Ano	30
Spíše ano	22
Spíše ne	2
Ne	0

Zdroj: vlastní výzkum

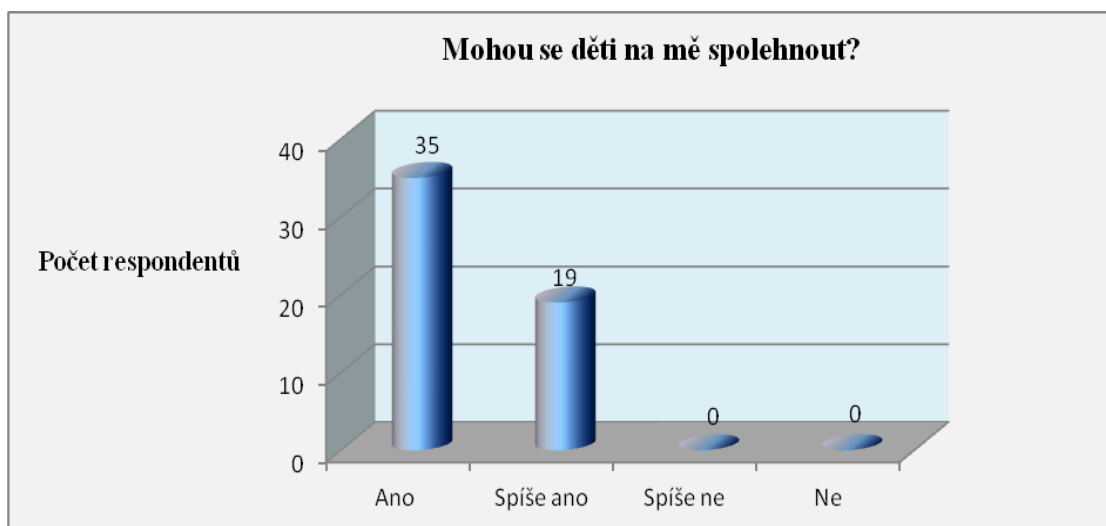
Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 9 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů, odpovědělo na otázku, zda pomohou dětem, když si neumí s něčím poradit: 30 ano, 22 spíše ano, 2 spíše ne.

Otázka č. 10 – Mohou se děti na mě spolehnout?

Tab. 10 : Mohou se děti na mě spolehnout?	
Ano	35
Spíše ano	19
Spíše ne	0
Ne	0

Zdroj: vlastní výzkum

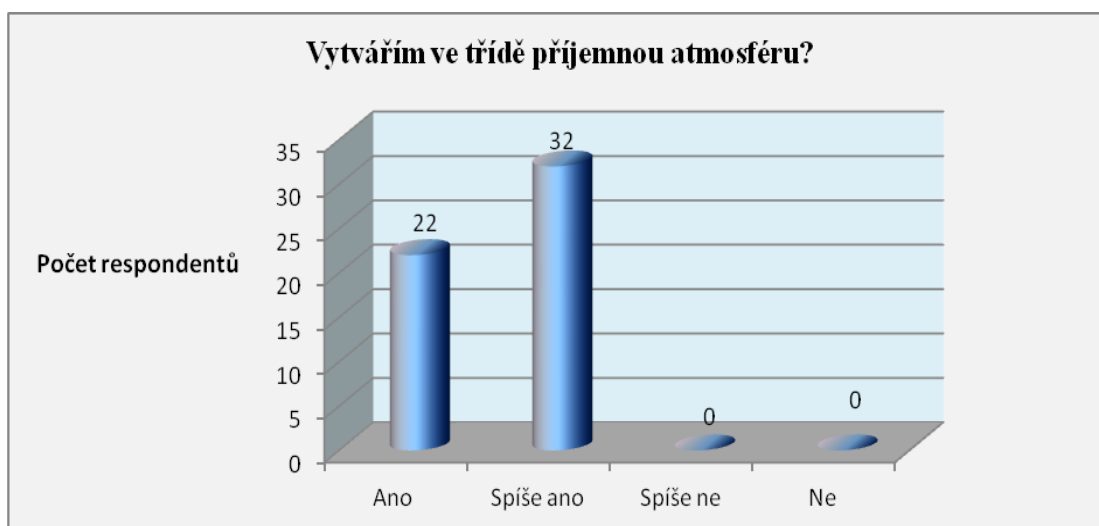
Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 10 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů, zvolilo 35 odpověď ano a 19 spíše ano.

Otázka č. 11 – Vytvářím ve třídě příjemnou atmosféru?

Tab. 11 : Vytvářím ve třídě příjemnou atmosféru?	
Ano	22
Spíše ano	32
Spíše ne	0
Ne	0

Zdroj: vlastní výzkum

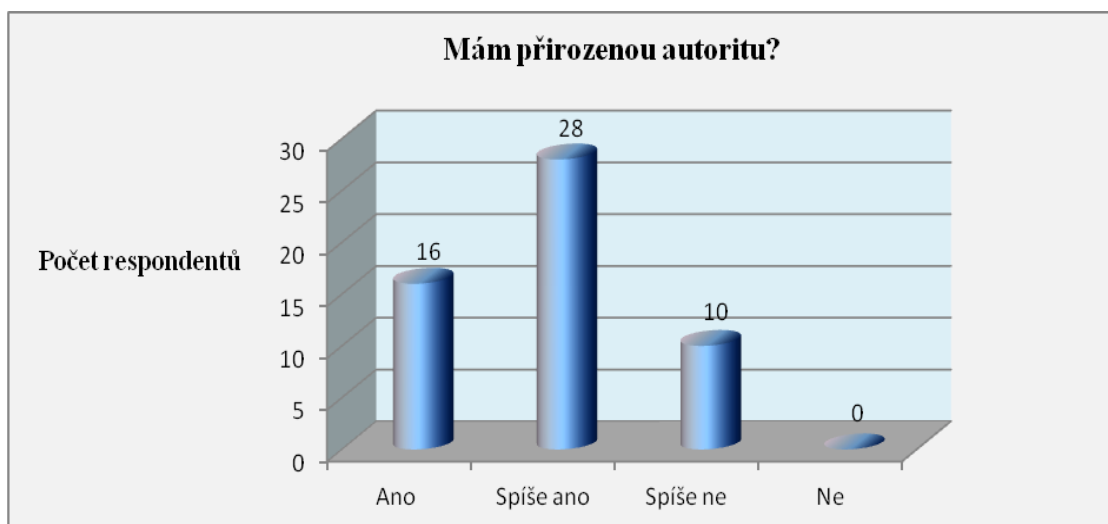
Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 11 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů, odpovědělo na otázku, zda vytvářejí ve třídě příjemnou atmosféru: 22 ano a 32 spíše ano.

Otázka č. 12 – Mám přirozenou autoritu?

Tab. 12 : Mám přirozenou autoritu	
Ano	16
Spíše ano	28
Spíše ne	0
Ne	10

Zdroj: vlastní výzkum

Zdroj: vlastní výzkum

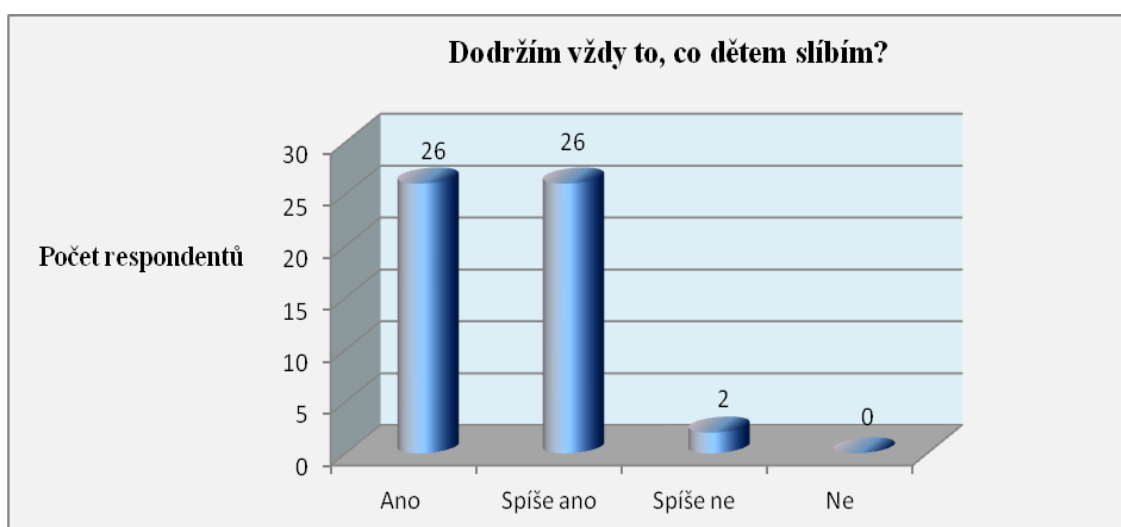
Z otázky č. 12 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů, odpovědělo na otázku, zda mají přirozenou autoritu: 16 ano, 28 spíše ano, 10 spíše ne.

Otázka č. 13 – Dodržím vždy to, co dětem slíbím?

Tab. 13 : Dodržím vždy to, co dětem slíbím?	
Ano	26
Spíše ano	26
Spíše ne	2
Ne	0

;

Zdroj: vlastní výzkum

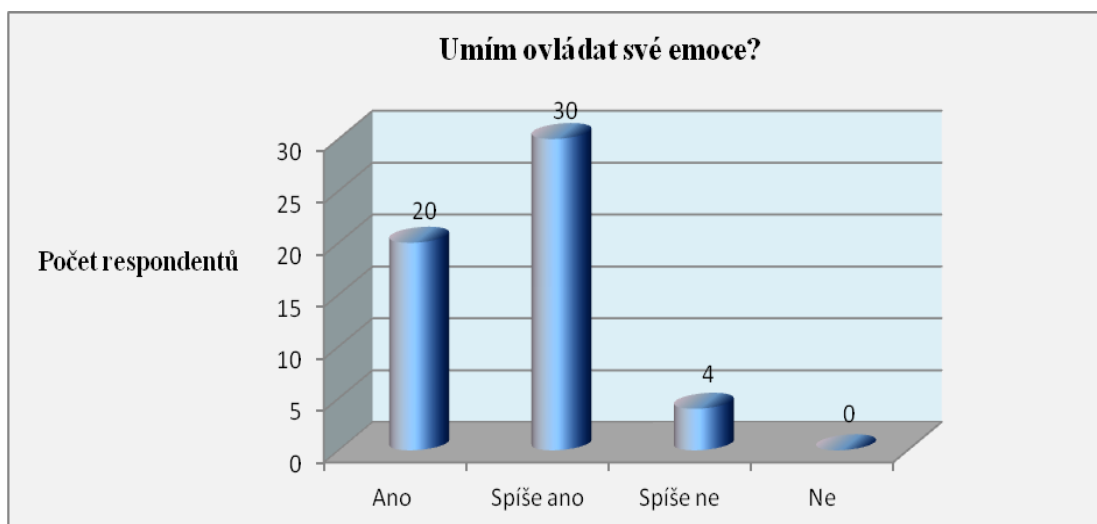
Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 13 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů, odpovědělo na otázku, zda dodrží vždy to, co dětem slíbí: 26 ano, 26 spíše ano a 2 spíše ne.

Otázka č. 14 – Umím ovládat své emoce?

Tab. 14 : Umím ovládat své emoce	
Ano	20
Spíše ano	30
Spíše ne	4
Ne	0

Zdroj: vlastní výzkum

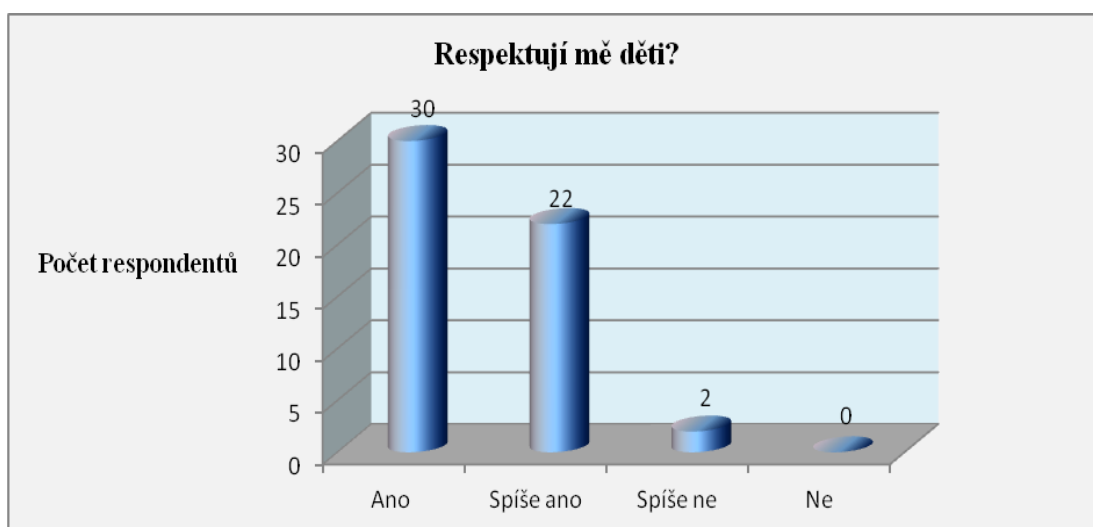
Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 14 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů, odpovědělo na otázku, zda umějí ovládat své emoce: 20 ano, 30 spíše ano a 4 spíše ne.

Otázka č. 15 - Respektují mě děti?

Tab. 15 : Respektují mě děti?	
Ano	30
Spíše ano	22
Spíše ne	2
Ne	0

Zdroj: vlastní výzkum

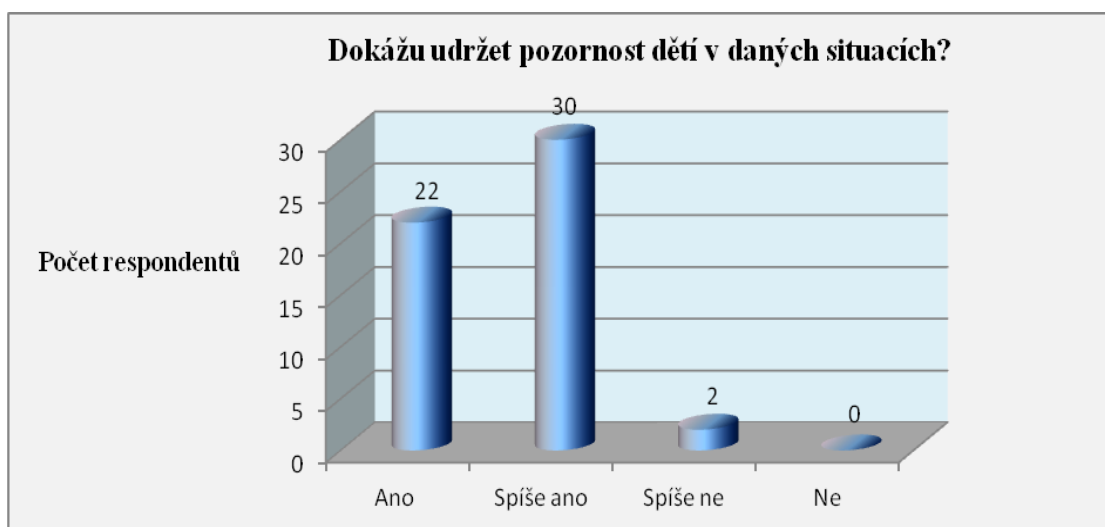
Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 15 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů, odpovědělo na otázku, zda je děti respektují: 30 ano, 22 spíše ano a 2 - spíše ne.

Otázka č. 16 – Dokážu udržet pozornost dětí v daných situacích?

Tab. 16 : Dokážu udržet pozornost dětí v daných situacích	
Ano	22
Spíše ano	30
Spíše ne	2
Ne	0

Zdroj: vlastní výzkum

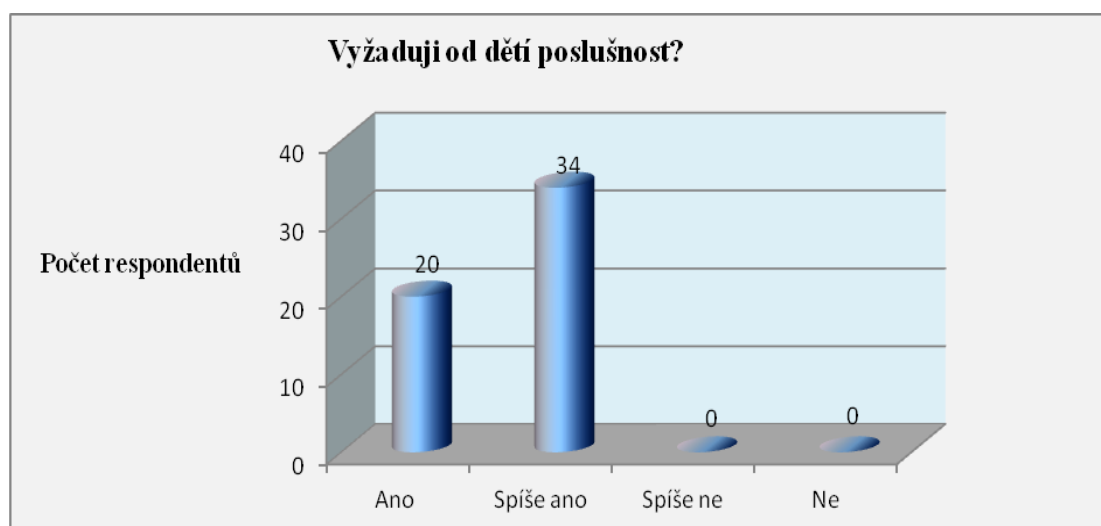
Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 16 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů, odpovědělo na otázku, zda dokážou udržet pozornost dětí v daných situacích: 22 ano, 30 spíše ano, 2 spíše ne.

Otázka č. 17 – Vyžadují od dětí poslušnost?

Tab. 17 : Vyžadují od dětí poslušnost	
Ano	20
Spíše ano	34
Spíše ne	0
Ne	0

Zdroj: vlastní výzkum

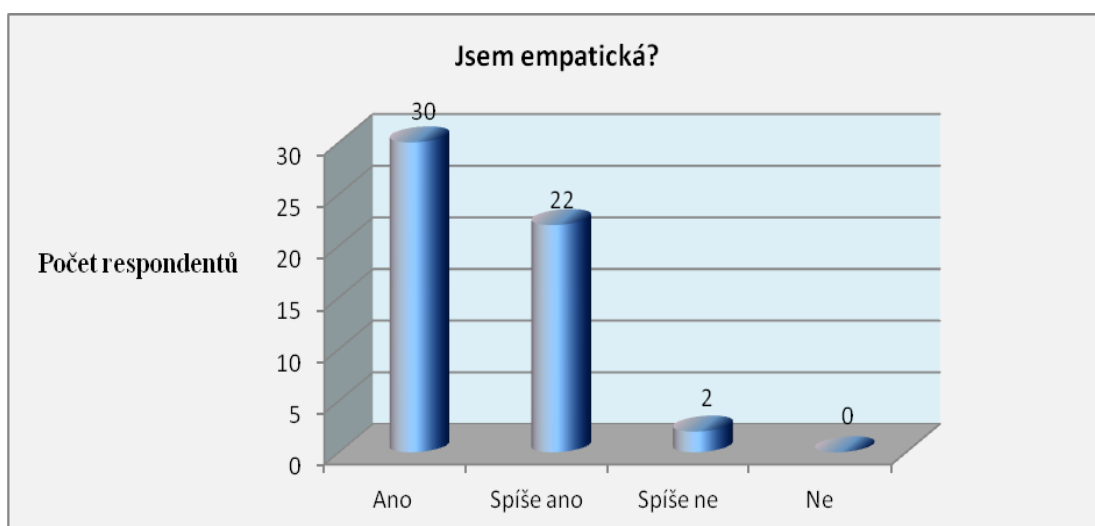
Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 17 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů, odpovědělo na otázku, zda vyžadují od dětí poslušnost: 20 ano a 34 spíše ano.

Otázka č. 18 – Jsem empatická?

Tab. 18 : Jsem empatická	
Ano	30
Spíše ano	22
Spíše ne	2
Ne	0

Zdroj: vlastní výzkum

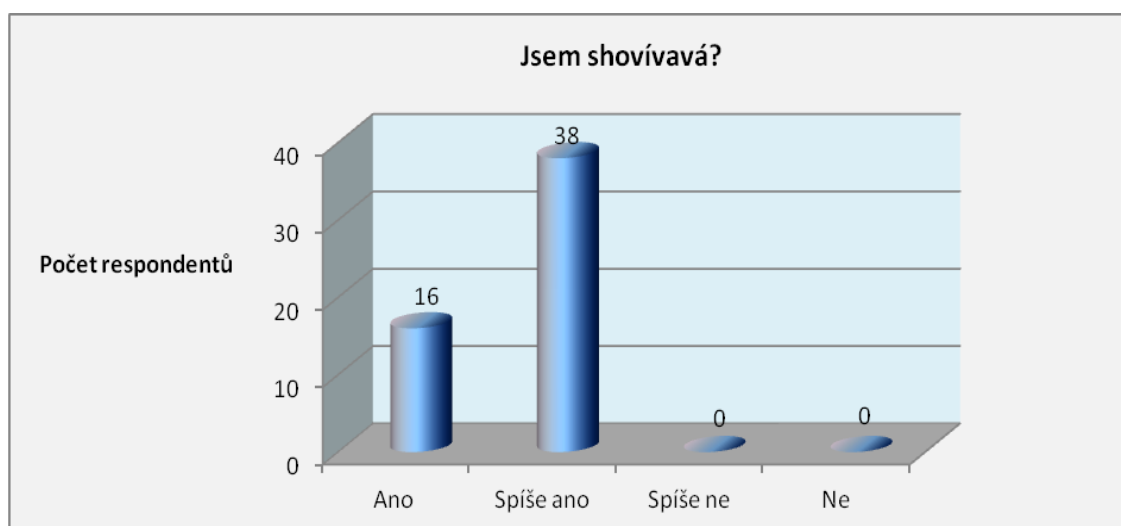
Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 18 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů, odpovědělo na otázku, zda jsou empatictí: 30 ano, 22 spíše ano, 2 spíše ne.

Otázka č. 19 – Jsem shovívavá?

Tab. 19 : Jsem shovívavá	
Ano	16
Spíše ano	38
Spíše ne	0
Ne	0

Zdroj: vlastní výzkum

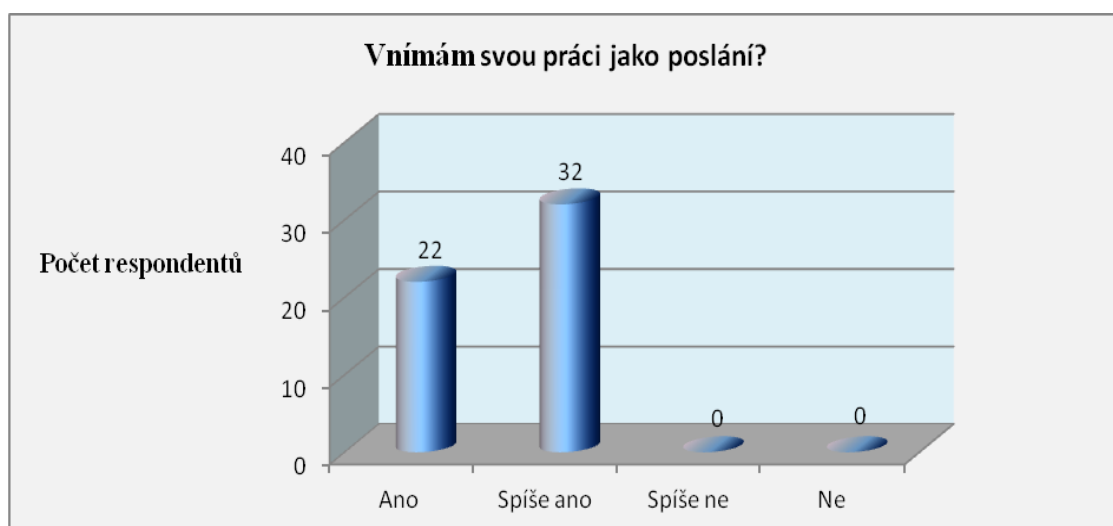
Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 19 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů, odpovědělo na otázku, zda jsou shovívaví: 16 ano a 38 spíše ano.

Otázka č. 20 – Vnímám svou práci jako poslání?

Tab. 20 : Vnímám svou práci jako poslání	
Ano	22
Spíše ano	32
Spíše ne	0
Ne	0

Zdroj: vlastní výzkum

Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky č. 20 vyplývá, že z celkového počtu 54 respondentů, zvolilo možnost ano 22 a spíše ano 32. Spíš ne a ne, nevedl ani jeden.

4. VÝSLEDKY

Hypotézy:

Učitelky v mateřské škole vykonávají svou práci zodpovědně.

Učitelky v mateřské škole vykonávají svou práci s láskou.

Učitelky v mateřské škole vnímají svou profesi jako poslání, které je naplňuje.

SE POTVRDILY.

Tvrzení, že se hypotézy potvrdily, lze konstatovat na základě toho, že většina respondentů odpověděla na otázky zaměřených na jejich sebepojetí jako učitele v mateřské škole kladně.

5. DISKUZE

Dle Drahovzala (3) mezi hlavní psychické předpoklady úspěšnosti práce pedagoga můžeme uvést stabilitu osobnosti (vyrovnanost, emoční zralost – související s věkem, zdravím), mravní zralost a cit pro spravedlnost, trpělivost, samostatnost, aktivnost, přiměřenost reakcí, inteligenci a tvořivost. Dále poukazuje na důležitost vztahu k dětem, kde se od pedagoga očekává značná dávka filantropie a altruismu (vnitřní potřeba pomáhat druhým). Z výzkumu vyplývá, že většina učitelek odpověděla, že pomohou dětem, když si neumějí s něčím poradit, taktéž je tomu i s empatií, kdy rovněž většina učitelek odpověděla, že jsou empatické a shovívavé. Všech 54 respondentů odpovědělo, že svou práci vnímá jako poslání.

V otázce přirozené autority, výsledky výzkumu ukazují, že 42 respondentů z celkového počtu 54 zvolilo možnost, že mají přirozenou autoritu. Důležitost přirozené autority popisuje Dvořáček (4). Uvádí, že významnou roli hraje přiměřená míra sebehodnocení pedagoga a z něho vyplývající přirozené autoritativní chování.

Čepičková (2) poukazuje na důležitost osobnostních kompetencí učitelek mateřských škol, které by učitelka mateřské školy měla mít. Podle ní by kompetence měly obsahovat psychickou odolnost a fyzickou zdatnost, osobní vlastnosti, osobní postoje a hodnotové orientace. Např. v oblasti osobních vlastností byla ve výzkumu řešena otázka důslednosti, kde se 48 respondentů považuje za důsledných. S výjimkou dvou respondentů vykonávají svou práci s nadšením. V oblasti hodnotové orientace a osobního postoje byla řešena otázka, zda mají respondenti rádi svoji práci. Všichni dotazovaní zvolili možnost ano nebo spíše ano.

Gillernová (7) uvádí v sociálních dovednostech rozlišení prvků dovedností vztahujících se k sobě samé, jako je např. sebereflexe, projevování emocí a prvků týkajících se mezilidských vztahů (empatie, akceptace druhých). Výsledky výzkumu ukazují, že ovládat své emoce umí 50 respondentů, čtyři uvedli, že spíše ne. Mezi další sociálně psychologické dovednosti, které Gillernová (7) uvádí patří např. orientace na konkrétní situace, zvládání konfliktních situací, naslouchání a trpělivost. Z výzkumu vyplynulo, že 52 respondentů je trpělivých, další dva spíše ne.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zjištění zda učitelky v MŠ dělají svou práci s láskou, respektem, zda si uvědomují, jak je jejich práce důležitá, jak vnímají celkově svou roli učitelky, zda berou tuto práci jako poslání.

Byly stanoveny hypotézy, zda učitelky vykonávají svou práci zodpovědně, s láskou a zda ji vnímají jako své poslání. Tvrzení že se hypotézy potvrdily, lze konstatovat na základě odpovědí vyplývajících z výzkumu.

Dále tato práce poskytuje ucelený přehled o tom, jaká by měla být osobnost učitelky v mateřské škole a může tak posloužit jako plnohodnotný zdroj informací. Obsah této práce rovněž přispěje k osvětlení dané tematiky.

Přínos práce do praxe :

Práce si klade za cíl být přínosem ostatním učitelkám, aby poznaly samy sebe, jejich dovednosti vztahující se k jejich sebereflexi, sebepoznávání a uvědomily si, jak je jejich práce důležitá a že ji právem můžeme nazvat posláním.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- 1) BLATNÝ, M., PLHÁKOVÁ, A. *Temperament, inteligence, sebepojetí*, 1.vyd. Brno: Psychologický ústav Akademie věd ČR, 2003. ISBN 80-86620-05-0.
- 2) ČEPIČKOVÁ, I. *Sociální klima v mateřské škole*. Ústí nad Labem: PF UJEP, 2005. ISBN 80-70440685-4
- 3) DRAHOVZAL, J., KILIÁN, O., KOHOUTEK, R. *Didaktika odborných předmětů*, 1. vyd. Brno: Paido, 1997. ISBN 80-85931-35-4
- 4) DVOŘÁČEK, J. *Pedagogika pro učitele odborných předmětů*, 1. vyd. Praha: VŠE Oeconomica, 2005. ISBN 80-245-0886-9
- 5) FROMM, E. *Umění být*, 1 vyd. Praha: Naše vojsko, 1994. ISBN 80-206-0225-9
- 6) GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky MŠ*, 2. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8
- 7) GILLERNOVÁ, I. *Sociální dovednosti učitele a možnosti rozvíjení sociálních dovedností ve školním prostředí*, 1 vyd. Praha: RAABE, 2008. ISBN 1801-8351
- 8) HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-569-1
- 9) HELUS, Z. *Osobnost a její vývoj*, 2. vyd. Praha: UK v Praze – Pedagogická fakulta, 2009. EAN 9788072903962

- 10) KALHOUS, Z., OBST, OTTO. *Školní didaktika*, 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4
- 11) KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978 80-247-1568-1.
- 12) NIESEL, R., GRIEBEL, W. *Poprvé v mateřské škole*, Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-989-5.
- 13) PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, 3. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2
- 14) PRŮCHA, J. *Učitel*, 2. vyd., Praha: Portál, 2002. ISBN 8071786217
- 15) SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti*, 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2002. ISBN 80-85947-80-3
- 16) SVOBODOVÁ, E. *Vzdělávání v mateřské škole*, 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9
- 17) Učitel. [online]. Poslední aktualizace 22.6.2012. [cit. 2012-06-24]. Dostupné z <<http://cs.wikipedia.org/wiki/U%C4%8Ditel>

SEZNAM PŘÍLOH

Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Zlata Uhlíková a jsem studentkou 3. ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích..

Ve své bakalářské práci se zabývám „Sebepojetím učitelek v MŠ“ a je pro mě velmi důležité, znát názory ostatních učitelek.

Chtěla bych Vás proto poprosit o spolupráci, s vyplněním následujícího dotazníku. Vámi poskytnuté informace, budou zpracovávány a použity ve zmiňované bakalářské práci. Dotazník je anonymní, jeho vyplnění obnáší maximálně 10 - 15 minut.

Předem děkuji za Vaší vstřícnost, spolupráci, upřímné zodpovězení otázek a za čas, který věnujete k vyplnění tohoto dotazníku.

1. Jaký je Váš věk?

- a) 19 – 30 let
- b) 31 – 40 let
- c) 41 – 50 let
- d) 51 a více let

2. Jaká je Vaše délka praxe ?

- a) 0 – 5 let
- b) 6 - 10 let
- c) 11 – 20 let
- d) 21 a více let

3. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

- a) dokončené středoškolské
- b) dokončené vyšší odborné
- c) dokončené vysokoškolské – Bc.
- d) dokončené vysokoškolské – Mgr.
- e) jiné (uved'te)

Číslo	Otázka	ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
4.	Mám ráda svou práci				
5.	Pracuji s nadšením				
6.	Jsem trpělivá				
7.	Snažím se naslouchat dětem, když se mi něco snaží sdělit				
8.	Jsem důsledná				
9.	Když si děti neumí s něčím poradit, pomohu jim				
10.	Děti se na mě mohou kdykoli spolehnout.				
11.	Vytvářím ve třídě příjemnou atmosféru				
12.	Mám přirozenou autoritu				
13.	Vždy dodržím to, co dětem slíbím				
14.	Své emoce umím ovládat				
15.	Děti mě respektují				
16.	Dokážu udržet pozornost dětí v daných situacích				
17.	Od dětí vyžaduji poslušnost				
18.	Jsem empatická				
19.	Jsem shovívavá				
20.	Vnímám svou práci jako poslání				

PERSONALIZAČNÍ DESATERO

Personalizační desatero tvoří zřetel k :

1. **ZÁKLADNÍM VLASTNOSTEM** jedince, tvořícím rozhodující, stabilní vnitřní předpoklady jeho výkonnosti, jeho prožívání a jeho morálních postojů – tedy zřetele k jeho schopnostem, temperamentu a charakteru.
2. **ZAMĚŘENOSTI** – berme v úvahu, že člověk o něco usiluje, vytyčuje si cíle, prostě jde mu o něco.
3. **ZAČLENĚNOSTI** – berme v úvahu, že člověk je součástí mezilidských vztahů, patří do skupin a kolektivů v nichž zaujímá postavení, prožívá sounáležitost, srovnává se s nároky na něho kladenými a také sám klade na druhé své vlastní nároky.
4. **SEBEPOJETÍ** – berme v úvahu, že člověk se zabývá sám sebou, svou identitou, usiluje o svou seberealizaci.
5. **AUTOREGULACI** – berme v úvahu, že člověk sám sebe ovládá a řídí, chce mít sebe sama v moci (pod kontrolou).
6. **GENDRU**, neboli rodu – berme v úvahu, že člověk je mužem či ženou, což vyvolává tomu odpovídající rozdíly v přístupu druhých k němu, v životních příležitostech, v pohledu na sebe sama.
7. **POTENCIALITÁM** – berme v úvahu, že člověk není tím, kým právě je a dokáže jenom to, čeho je právě schopen. Máme v patrnosti, že má možnosti - potenciality se měnit a vyvíjet, dokázat něco, co dosud nedokázal.

8. **PŘESAHU, NEBOLI TRANSCENDO VÁNÍ** – bereme v úvahu, že člověk s nezabývá sám sebou a svými běžnými starostmi, či radostmi. Máme v patrnosti, že mu záleží na něčem co jej přesahuje, co je více než on, co dává jeho životu vyšší cíl a smysl.
9. **INTEGRITĚ** – komplexní, strukturované celistvosti individua, vyjadřující jeho svéráznost, jedinečnost, nenahraditelnou svébytnost.
10. **ŽIVOTNÍ CESTĚ** - bereme v úvahu, že člověk se vyvíjí, že se svým životem ubírá odněkud někam, což na něho klade nároky, apeluje na jeho zodpovědnost za svůj život. (L)